

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 35.

Fredagen den 23 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 17 innevarande mars.

§ 2.

Herr talmannen tillkännagav, att herr Persson i Björsbyholm inställt sig vid riksdagen och denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 133, angående räntefrihet å lån för anskaffande av utsädespotatis;

nr 135, angående minimipris å brödsäd m. m.; och

nr 136, angående ändrad användning av ett till anordnande av jägmästarbostäder av riksdagen anvisat belopp.

Nämnda propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 4.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 72, angående vissa åtgärder för lantförsvarets stärkande. Därvid begärdes ordet av

*Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.*

Herr E. A. Nilson i Örebro, som yttrade: Herr talman! Jag anhåller att vid detta tillfälle få yttra mig icke endast över Kungl. Maj:ts proposition nr 72 utan även om Kungl. Maj:ts propositioner nr:ris 73 och 78.

I anledning härav blevo Kungl. Maj:ts ifrågavarande propositioner nr 73 och 78 jämväl nu föredragna.

*Andra kammarens protokoll 1917. Nr 35.*

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

## Härpå anförde

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Redan den omständigheten, att en regering, som för snart tre veckor sedan inlämnat sin avskedsansökan, dock anser sig böra avgiva så omfattande framställningar som dem, som nu skola remitteras, är i och för sig ägnad att påkalla kammarens uppmärksamhet. Men även om framställningarna icke kommit från en regering i dylikt läge, äro framställningarna likväl till sitt innehåll av den stora omfattning, att det synes mig, att man redan vid remissen av propositionerna bör ge uttryck för de känslor, som röra sig inom vida lager av vårt folk och även säkert hos flertalet av denna kammare. Framställningarna avse beviljande av icke mindre än 135 miljoner kronor till militära ändamål plus 153 miljoner kronor till täckande av egentliga neutralitetsutgifter, alltså tillsammans 288 miljoner kronor. Ja, vi leva under ett tidsskede, då man kan säga, att miljoner och miljarder synas knappt människorna hava någon större respekt för, men miljoner äro dock avsevärda belopp, och här är det fråga om 288 miljoner kronor.

Vilka äro då de känslor, som åtminstone hos mig ha framträtt, då jag tagit en flyktig del av de framlagda propositionerna? Jo, bland annat måste jag säga, att det är en besvikenhets känsla, som bemäktigat sig mig, besvikenhets känsla över att den sakkunskap rörande militära spörsmål, som man litat till, icke visat sig hålla måttet. Nu vet jag, att man svarar mig, att hänsynen till världskrigets erfarenheter bjuder detta, men det är beträffande dessa erfarenheter så, som jag sade för några dagar sedan här i kammaren, att de erfarenheterna åberopar man i de fall, då det är fråga om ökade anslag. Vill man däremot stryka bort något på annat håll, som samma krigs erfarenheter ådagalagt vara av mindre betydelse, då svaras det, att man icke ännu kan draga några säkra slutsatser av krigets erfarenheter.

Vi leva i ett tidsskede, då vår regering älskar det hemlighetsfulla så pass varmt, att även exempelvis en ifrågasatt konservfabrik gjorts hemlig. Det är då icke att förvåna sig över att motiveringen är så pass knapphändigt upplysande och intetsägande, som den är. Men i anslutning till vad jag nyss sade om kriserfarenheten och de på den byggda omdömena, kan jag icke underlåta att påpeka en sak, som finnes i motiveringen. I propositionen nr 72 äskas medel till bland annat ett nytt tungt artilleriregemente. Jag kan redan nu i förbigående säga, att jag i dag står på samma ståndpunkt i denna fråga som i fjol, att jag anser skäligt att byta ut ett kavalleriregemente mot ett tungt artilleriregemente, men jag skall icke yttra mig vidare om den saken nu. Vad jag däremot vill påpeka är, att år 1916, d. v. s. i fjol, var den militära sakkunskapens på krigserfarenheten grundade ståndpunkt den, att det ifrågasatta tunga artilleriregementet borde utrustas med kastniäser om 15 cm. kaliber. I år säger samma sakkunskap, att kastniäserna böra ha en kaliber, som är större än 15 cm. Föredragande departe-

mentschefen har anslutit sig till både 1916 och 1917 års ståndpunkter. Nu klandrar jag visst icke, att man så snabbt ändrar mening. Vad jag närmast vill ställa under belysning är, att krigserfarenheterna synas växla och växla ofantligt snabbt. Det torde då vara klokast för ett litet land med begränsade ekonomiska resurser att icke för snabbt marschera på i den militära sakkunskapens fotspår, även i det fall, då den återoppar krigserfarenheten.

För övrigt skulle jag beträffande detta spörsmål vilja ställa en direkt fråga till herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet. Kunna kastpjäser med grövre kaliber än 15 cm. tillverkas i vårt land? Är det också så, att verkstäderna i vårt land, under förutsättning att de kunna tillverka dem, ha en sådan tillverkningsförmåga, att man kan beräkna, att om riksdagen skulle bifalla regeringens förslag, de skulle bli i stånd att åtaga sig leveransen på den korta tid, som i den kungl. propositionen ifrågasättes? Om så icke är fallet, blir ju läget det, att vi för leveransens utförande bli beroende av endera av de två nu i krig med varandra varande maktergrupperna. Och jag måste säga, att vilkendera maktgruppen vi skulle använda oss av för att få behovet tillgodosett, synes mig icke det vara i god överensstämmelse med den opartiska och i allo obundna neutralitet, som vi ha velat intaga under hela kraftmätningen och som jag hoppas skall fortfarande orubbligt intagas.

Ja, nu är längtan efter fred djup, och den är också, vågar jag säga, äkta hos alla folk. Även den, som i likhet med den ärade representant på Stockholmsbanken, vilken gav uttryck åt den tanken för några dagar sedan, icke tror på annan fred än en fred under vapen, torde dock giva mig rätt i att, så tvungna som Europas folk blivit av krigets olika pålagor, är sannolikheten ringa för ett omedelbart efter fredsslutet uppblossande nytt krig. Men om så är, kan det då vara förnuftigt att lägga så oerhörda ekonomiska bördor på vårt folk just nu? Materielen kan icke omedelbart anskaffas, så att den får betydelse i dag, och om några år är det möjligt, att den är föråldrad. Finner man icke dessutom allestädes i världen, att de ledande statsmännen nu anse, att en till tänderna väpnad fred icke utgör den trygghet för bestående fred, som de förmenat, utan att man måste söka freden på annat sätt, om man vill ernå en varaktig fred? Är det icke klokare att se tiden an?

Det är här fråga om avsevärda utökningar över 1914 års härordning. Årskostnaderna för det tunga artilleriregementet beräknas till över 673.000 kronor, och för de ifrågasatta flygbatalionerna till 933,000 kronor utöver nu för flygväsendet löpande årsutgifter. Tillsammans blir det över 1,600.000 kronor i årligen ökade kostnader. Ändå är det så, att de militära sakkunniga vilja ha mer. Inspektören för infanteriet har anmält, att han vill ha en ny kulspruteorganisation, som beräknas kräva en årlig kostnadsökning av 3,105.000 kronor. Den vill emellertid icke herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet vara med om nu. Och icke heller vill han vara med om kostnader för förrådslokaler för förva-

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

rande av materielen. Allt detta skjutes undan till framtiden, den får sålunda taga hand om dessa sedermera måhända oundvikliga kostnadsökningar. Icke heller kostnader för skjutfält för det nya tunga artilleriregementet äro beräknade, och icke ens den förhöjning för byggnadskostnader för kaserner, varom propositionen erinrar, är beräknad. Till en början skall man förhyra mark för skjutfält. Vad kostar det? Säkert är det flera oklara punkter än jag anfört, men det anförda må vara nog för att påvisa, att propositionen även i år är ofullständig.

Den rad av propositioner, som nu är överlämnad, skall givetvis sakligt prövas. Till den prövningen först i utskottet och sedan i riksdagens kamrar gå vi fullständigt obundna och med fullständigt fri prövningsrätt på alla de vida områden, som propositionerna omspanna, men vi gå till prövningen även med en stark och jag kan säga beklämande känsla av att den militära sakkunskapen icke vet av någon begränsning beträffande sina anspråk. Miljonerna rulla såsom ärter i ett säll. Men en begränsning finnes dock, den finnes i vad representanterna anse vara behöfligt för tillgodoseende av även på andra områden berättigade krav, som icke kunna tillbakavisas. Ett folks lycka och styrka under hårda och prövande tider är icke uteslutande beroende på militära maktmedel. Folkets styrka beror i hög grad även på åtgärder, som äro ägnade att stärka folkets inre samhörighetskänsla. Den känslan och den andan skulle främjas genom att tillmötesgå krav, som äro folkets flertal kära och dyrbara, men av den saken ser man så föga. Just i dag har bevillningsutskottets betänkande nr 12 utdelats, utvisande exempelvis, att motståndet mot folkkravet på att få ett avgörande inflytande mot en folkets inre fiende är lika starkt som någonsin förut. Intet tillmötesgående kan förmärkas från den sidan mot de kraven. I stället kommer man med nya ökade pålagor. På den vägen når man icke inre enighet. Att samla nationen borde dock ha varit en stor uppgift just nu, men det målet nås icke enligt min uppfattning på de vägar man nu är inne på.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! De försvarspropositioner, som här föreligga, ha en så stor tyngd, både ekonomiskt och personligt, att det kan anses väl motiverat, om även från den socialdemokratiska gruppen någon stämma höres vid remissen av dessa propositioner till utskottet.

När 1914 års härorrdning genomfördes, trodde nog svenska folket, åtminstone de, som demonstrerade på borggården här i Stockholm, att vi skulle få vårt försvarsväsen ordnat så, att det skulle räcka åtminstone några år framåt. Nu i dag se vi på vårt bord kungl. propositioner, som begära ytterst höga anslagsbelopp för försvarsändamål — över hundra miljoner kronor. Men tro herrarna här i kammaren och tror svenska folket, att det är nog, då bedraga de sig. Den föregående ärade talaren har pekat på att inspektören för infanteriet vill ha en utbyggnad av kulsprutevapnet. Men vad ha då de sakkunniga i övrigt begärt? Jo, de vilja ha ytterligare ett rege-

mente grovt artilleri, fastän departementschefen icke ansett sig nu kunna lägga fram saken. Sålunda, när det gäller lantförvarsdepartementet, är det synnerligen dyra perspektiv för framtiden.

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Och när det gäller flottan, är man ännu mera djärv. 1914 sades, att man skulle ordna vårt försvar så, att det skulle stå sig. Nu säga de sakkunniga, som departementschefen tillkallat, när de lagt fram sitt förslag, som omfattar, utom vad som föreligger i den kungl. propositionen, därjämte två snabbgående pansarkryssare, som departementschefen icke vågat taga med och som skulle kosta över 14 miljoner, att »förslaget givetvis icke innebär något tillfyllestgörande försvarsprogram utan allenast de åtgärder, vilkas nödvändighet omedelbart framgår av erfarenheterna från kriget och flottans därunder hållna neutralitetsvakt».

Det är sålunda rent ut och utan omsvep sagt, att vi skola ha detta nu, men därmed är det icke sagt, att vi ha ett betryggande försvar, utan när vi fått detta, skola vi ha mer. Det finnes naturligtvis ingen tänkbar möjlighet, att militärerna i Sverige eller något annat land kunna känna sig nöjda, och här är den mest öppenhjärtiga förklaring från militärt håll, som man fått, och man får den två år efter sedan det förklarats från högsta vederbörande i vårt land, att vi nu fått ett försvar, som är betryggande, och ett par år efter det att en bok utgivits, som propagerade för Sveriges direkta ingripande i kriget med motivering, att nu ha vi ett försvar, som duger något till. Nog får man väl ändock säga, att det är en oförsynt begäran, att svenska folket skulle vara med på något sådant.

Men i den kungl. propositionen beträffande flottan är det en annan anmärkningsvärd egendomlighet, och det är, att det är så tvst om F-båten. Förut har framhållits från militärt håll, att vi skulle sjösätta en F-båt årligen för att få ett starkt försvar. Nu talar man icke om F-båten. Det är alldeles naturligt, ty pansarbåtarna ha befunnits i kriget icke tåla att se på. De stormakter, som äro med i kriget, låsa in sina pansarbåtar i sina hamnar, omsluta dem med bildligt talat kassavalv för att de icke skola förstöras, och det är då naturligt, att icke våra sjöofficerare tala om dem. Nu kommer man i stället och vill ha en påbvgenad på undervattensbåtsvapnet och ökning i jagarnas antal, sålunda ett direkt konstaterande, att lek-männen, dessa människor, som icke skulle få kritisera militären, i alla fall icke sågo så galet på dessa ting.

Utom dessa direkta ökning, som begäras i kostnadshänseende, innebära förslagen en direkt utökning av de personliga bördorna på ett högst anmärkningsvärt sätt. Det föreslås, att under tio år framåt årligen 20 % av varje årsklass inom landstormen skall undergå viss officersutbildning av olika längd från 120 till 15 dagar. När vi 1914 genomförde en utbildningstid, som efter folkets förmenande var för lång, ansågs i alla fall från militärt håll, att den skulle räcka till. Nu skall denna tid utbyggas, och det icke för de yngsta årsklasserna, utan för de äldsta, med övningar, som komma att bli ytterst pressande och ytterst betungande för många av de landstormsmän, som komma att drabbas av dessa utkallelser.

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Nu måste man väl ändå fråga sig: vad är det egentligen för förstånd med ledningen av statens affärer, med försvarspolitiken och med den allmänna politiken i vårt land, när man våren 1917 kommer fram med sådana försvarskrav som dessa? Nog är det väl ändock klart för hela det svenska folket, för regeringen och Sveriges riksdag, att det krig, som nu pågår ute i Europa, icke vidare kan bli så värst långvarigt. Icke vet jag och ingen av herrarna, hur länge det ännu kommer att vara, men den allmänna uppfattningen är dock den, att kriget bör kunna bli slut inom detta års utgång. De försvarsanordningar, som begäras här, komma icke att ha någon effekt, annat än i få undantagsfall, vare sig detta eller nästa år. Det är sålunda fråga om en påbyggnad för framtiden. Det ser nästan ut, som om regeringen räknade så: När vi komma ifrån taburetterna, kommer en regering efter oss, som icke har något sinne för försvarskraven; när den riksdag, som nu sitter, åtskiljes, kommer det att bli en riksdag, som icke har den känsla för försvaret som den nuvarande; efter oss kommer syndafloden. Det ser ut, som om man resonerade så, och vill man verkligen ha fram en genomgående omstörtning av förhållandena, skall man gå den väg man har begynt, ty då gör man sitt bästa för att få fram något revolutionerande.

Nog får man väl säga sig, att tecknen ute ifrån Europa icke äro inbjudande för de militära kraven. Freden må bli hurudan den vill, så få vi dock hoppas, och tro, att de folk, som blött och dött vart och ett för sitt land, för framtiden icke komma att medgiva, att de militära rustningarna bli så betungande som förut. Vi ha sett ifrån öster, hur folket där börjat taga saken i sin egen hand, huru i det land, som alltid framstått för svenska folket såsom den mörka punkten, den buse vi alltid måste vara rädda för, folket har rest sig och vill taga styret i egna händer. Vi veta icke utgången av resningen, men vi ha all anledning att hoppas och tro, att den skall bli bestående. Det är nya tider, som stunda, det är ljuspunkten i vårt europeiska liv, och under sådana förhållanden, då vi ha all anledning att tro på nya tider för de mindre staterna, freden och rättfärdigheten i Europa, skall svenska folket besluta över 100 miljoner för nya försvarsändamål, då skall det bygga ut sin försvarsorganisation. Tvicka herrarna, att det är rimligt? Tvcker ni, att svenska folket skall kunna vara nöjt med sådant? Nei, det är omöjligt, efter mitt sätt att se och efter det partis sätt att se, som jag tillhör.

Nu säger man gentemot mig: det kommer er icke så mycket vid, ty det är de förmögna, som skola betala, kostnaderna skola tagas ut av de kriegskonjunkturvinster, som finnas, och under de närmaste åren skall det tagas ut en ökad inkomstskatt, som skall drabba blott dem, som ha över 6.000 kronor i årlig inkomst. Ja, man kan ju resonera så, men det är ett synnerligen ihåligt resonemang. De kriegskonjunkturvinster, som det här är fråga om, huru ha de uppstått? Jo, delvis därigenom att en och annan har varit framsynt affärsman, och i sådana fall kan man sålunda säga,

att det är rent legitima koniunkturvinster, men i stort sett ha de uppkommit genom en utplundring av de stora breda folklagren.

Vi ha en dyrtid i vårt land och i alla länder för övrigt, som ingen sett maken till någonsin förr. De medel man får in genom krigskonjunkturskatt, borde återgå till folket genom lättnader i deras levnadsförhållanden, genom att skaffa folk bättre kläder, bättre föda och bättre husrum. Men det vill man icke alls höra talas om. Hur var det i fjol, när det begärdes 20 miljoner till lindrande av dyrtiden. Då var det en kamp i statsutskottet, en kamp i riksdagen för dessa 5 miljoner, som äntligen blevo beslutade. De 20 miljonerna ville ingen höra talas om, icke ens de, som stå på vår sida i många andra frågor, det liberala partiet i riksdagen. Nej, 5 miljoner kunde man ytterst gå med på, men då skulle kommunerna tillskjuta samma belopp. Då var det ett förfärligt knussel, då ville man ingenting göra. Så blir det även i år. Här kommer att läggas fram proposition om att riksdagen skall bevilja 24 miljoner för dyrtidens lättande. Vi ha redan i förskott beviljat av dessa 24 miljoner väsentliga belopp, men vad äro dessa 24 miljoner, även om vi få hela det beloppet för detta ändamål? Bagateller emot vad det borde vara för att lindra dyrtiden. Efter vårt sätt att se, är det sålunda det fattiga folkets pengar, som dragas till statskassan genom krigskonjunkturbeskattningen, men de borde återgå till folket på det sätt, som jag antytt.

När det sedan gäller den ökade inkomstbeskattningen, är det i väsentlig mån på samma sätt. Men för övrigt skola vi komma ihåg, att om vi öka beskattningen för detta ändamål, komma vi icke att kunna taga ut ökade skatter för kulturella ändamål. Folket ute i landet kommer att knorra. Hur är det icke redan nu? När den extra försvarsskatten infördes, var det bolag, som förklarade för arbetarna: vi kunna icke gå med på någon löneförhöjning, vi kunna icke förbättra er ställning, därför att vi fått så stor krigskonjunkturskatt oss påförd. Är det så, att svenska staten genom skatter tynger industrien alltför hårt, kommer det att återverka på arbetarnas ställning. De, som äga kapitalet, företagen och verksamheten, skola ha sin utdelning i första hand, sedan får det bli, hur det vill med arbetarna. Det är sålunda ett falskt resonemang, när man resonerar så, att man kan taga dessa kostnader av ett överskott. Om man använder dessa pengar för kulturella ändamål, för att lätta folkets nöd och svårigheter, så komma de de breda lagren till godo, och då gör det icke så mycket, om det återverkar så, som jag nämnde.

Den föregående ärade talaren pekade på, att det icke var nog att bevilja ökade utgifter för militära ändamål för att göra vårt land starkt och dugligt till försvar. Jag ber att få på det livligaste understryka den saken. Hur var det icke, när vi skulle genomföra ålderdomspensioneringen? Då var det ingen möjlighet första gången lagen förelåg att få första kammaren att gå med på, att de gamla skulle få sin lilla pension. Man slog ifrån sig med båda händerna, det skulle bli för dyrt, det skulle kantänka kosta

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Vid remiss  
av proposition-  
erna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

något tiotal miljoner, och det hade man icke råd till. Äntligen gick då riksdagen med på saken, men det blev pensioner, som äro så ytterst små, som vi alla känna.

Vi ha i vårt land stora områden, där det behöves socialt ingripande, vi ha folkpensioneringen, som behöver förbättras, vi ha en hostadsbrist, som är ytterst tryckande, vi ha ett skolväsen ute på landsbygden, som är under all kritik, och det beror på, att kommunerna äro för fattiga för att kunna bygga nya skollokaler, vi ha på olika områden sociala uppgifter, som statsmakterna borde taga sig an. Varifrån skola vi få pengar till dessa uppgifter, om vi nu ytterligare taga ut skatter för militära ändamål? När man därför kommer och säger, som det sagts enskilt, att detta angår er icke så mycket, därför att det är de förmögna, som skola bära kostnaderna, så måste man säga sig, att detta dock kommer att återverka på de fattiga och de mindre bemedlade, och därför måste vi från våra utgångspunkter göra allt vad vi förmå för att bekämpa dessa förslag.

Jag har ansett det vara nödigt att vid detta tillfälle, när dessa propositioner remitterades till statsutskottet, ifrån vår grupp bestämt uttalades en kritik mot dessa förslag, och jag är förvissad om, att jag talar å hela den socialdemokratiska riksdagsgruppens vägnar, då jag förklarar, att från denna grupp har regeringen icke att påräkna understöd för de nya kolossala rustningskrav som i dessa propositioner begäras.

Herr Å k e r m a n: Herr talman! Som vanligt har den militära sakkunskapen fått mottaga en hel del angrepp från vanligt håll. I själva verket kan jag icke neka till, att dessa angrepp äro ganska smickrande för den militära sakkunskapen, ty vad är det egentligen dessa angrepp innebära? Jo, att den militära sakkunskapen här i Sverige år 1914 skulle ha stått på en helt annan och högre ståndpunkt än den militära sakkunskapen i hela den övriga världen. Vi skulle med de jämförelsevis blygsamma summor, som stått till vårt förfogande för att göra försök, varit framom alla andra. Det är ju, som sagt, en ganska smickrande uppfattning att vilja tilltro den svenska militära sakkunskapen något sådant. Men det är ju givet, att den icke 1914 kunde veta något om saker, som då ännu icke voro uppfunna.

Den militära sakkunskapen klandras också för att den kommer med uteslutande tillägg och icke vill taga bort något av det, som, enligt vad en föregående ärad talare sade, »krigserfarenheten visat vara av mindre betydelse». Ja, det är verkligen på det sättet, att vi militärer ännu icke lyckats finna någon krigserfarenhet, som styrker, att det finnes något, som är av så liten betydelse, att det kan borttagas. Det är ju möjligt, att andra funnit det, men vi ha ännu icke funnit det, och jag hoppas, att jag skall bliva i tillfälle att lämna den förste ärade talaren en hel del upplysningar, som åtminstone borde göra honom en smula tveksam, om det verkligen finnes sådana krigserfarenheter, som han tror.



Han klandrade vidare sakkunskapen för att den i år vill ha en annan pjäs-typ än förra året. Ja, utvecklingen går verkligen mycket raskt i dessa dagar, det är alldeles riktigt. Men även om man fått den pjäs-typ, som föreslogs i fjol, hade man fått en högst betydlig krafttillökning. Och att man i år, när man funnit att det sedan i fjol uppfunnits och prövats en typ, som är lämpligare för våra förhållanden, icke stannar vid den gamla typen, det tycker jag egentligen man bör hålla den militära sakkunskapen räkning för.

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Det har här i landet mycket klandrats något som man benämnt »systemet försent». Men det är enligt mitt förmenande just vad den förste ärade talaren vill förorda: vi skulle vänta, vänta, vänta, och när överhuvud taget tidpunkten är inne, då vi skulle sluta upp att vänta, det tror jag verkligen, att varken han eller någon annan kan säga. Enligt mitt förmenande skulle det ha varit oriktigt av den militära sakkunskapen, om den hållit folket och riksdagen i okunnighet om att under detta världskrig framkommit nya stridsmedel och att de gamla stridsmedlen utvecklats i sådan grad, att de fått en helt annan betydelse för krigföringen än förut. Jag anser, att det hade varit »oförsynt», om man från sakkunskapens sida tegat ihjäl ett sådant förhållande. Jag anser det ärligt och riktigt, att man talar om vad som behövs för att icke våra värnpliktige, i den händelse de skola behöva gå ut i kriget, skola stå omodernt utrustade gentemot en modernt utrustad fiende. Vill sedan det svenska folket och den svenska riksdagen icke lämna de medel, som behövas för att dessa värnpliktige skola ha det stöd och den hjälp, som de moderna krigsmedlen utgöra, då må det ju vara folkets och riksdagens sak, men nog måtte det väl vara de ansvariga militära myndigheternas skyldighet att lägga fram korten på bordet och säga: så här står utvecklingen i denna dag.

Det är väl starkt, när herr Eriksson i Grännesberg klandrande säger, att här kommer nu den militära sakkunskapen med det ena kravet efter det andra och utvecklingen går bara vidare. Ja, det kunna vi icke hjälpa här i landet. Vi kunna icke hejda utvecklingen i andra länder och, då det är krig, gäller det liv eller död, och den, som har de sämre vapnen, han har det också sämre ställt än den, som har de bättre. Att i det hänseendet leka kurragerömma med dem, som skola offra sina liv, det vill jag kalla »oförsynt». Ha vi sedan icke råd att giva dem dessa vapen sedan vi sett, vad det skulle kosta, ja, då är det en sak för sig, då få vi också taga ansvaret därför. Men icke få vi väl säga, att de militära myndigheterna icke skola upplysa oss om, vad de anse behöfligt för att följa med utvecklingen.

Så klagar man vidare över de militära myndigheterna och förebrår dem att »1914 sade ni ett och 1917 säga ni ett annat». Jag har nyss antytt: vi kunna icke hjälpa, att de övriga makterna i världen uppfinna nya saker. Är herr Eriksson i Grännesberg i stånd att hejda den utvecklingen, tror jag vi alla skulle bliva glada däråt, men han lär icke vara i stånd därtill.

Här talas om mycket stora utgifter. Ja, jag erkänner, det är mycket stora utgifter. Men de allra flesta äro engångs- och materielkostnader. De nya organisationskostnader, som förekomma, härröra

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

från nödvändigheten att skapa organisationer, som kunna utnyttja den nya materielen; man kan alltså säga, att så gott som allt härrör från utvecklingen på materielens område, om jag undantager landstormen. Och vad den beträffar, har jag redan förut i denna kammare varit i tillfälle att säga, att därest 1914 års härordning kunnat i lugn och ro genomföras, tills de årsklasser, som fått den längre utbildningen, kommit upp i landstormen, så hade måhända befälsfrågan kommit i ett annat läge, än vad den nu är, vilket för övrigt också framgår av den framlagda propositionen.

Den föregående ärade talaren gjorde ett mycket skarpt angrepp mot F-båtarna och förlöjligade alla större artillerifartyg. Jag ber honom då själv taga åt sig icke så litet av detta löje, ty om jag icke missminner mig, hade även det parti han tillhör en pansarbåt på sitt program. Skillnaden var bara fart och en del andra saker, men pansarbåtar hade alla partierna på sina program.

Ja, herr talman, jag tar med glädje fasta på det uttalande, som gjordes av herr E. A. Nilson i Örebro, att dessa propositioner skola underkastas en saklig prövning, och jag hoppas, att han under denna prövning skall komma till något ändrad åsikt mot den han nu har. Men jag konstaterar med ledsnad, att den närmast föregående talaren icke utlovade något sådant, utan redan a priori intog en avvisande hållning. Det är väl ändå, om jag får använda ett ord, som han själv nyss använde, litet »oförsynt», ty här gäller det dock allra sist de värnpliktige själva. En stor del av det, som här föreslås, är i allra egentligaste bemärkelse människolivbesparande för den, som har det, under det att den, som icke har det, utsätter sig för mycket onödiga förluster. Jag kan förstå, att den, som mitt under brinnande världskrig har den egendomliga synen på tingen, att det bästa sättet att försvara sig är att icke försvara sig alls, jag kan förstå, säger jag, att den, som så tänker, icke vill gå till någon prövning av föreliggande anslag, men den, som dock anser, att vi behöva ett försvar bör väl också pröva om icke här kan finnas något, som, i händelse detta försvar behöver tagas i anspråk, kan spara de egna medborgarnas liv och öka utsikterna för ett framgångsrikt försvar. Ty har man ett försvarsväsen, så är det väl också meningen att, om det behöver tagas i anspråk, man till sist skall segra eller åtminstone avvärja det, som man försvarar sig emot.

Herr M å n s s o n: Herr talman! Jag hade icke tänkt begära ordet, ty efter de deklARATIONER, som avgåvos i fjol från min sida, är ju min ställning tillräckligt känd, men jag blev uppkallad närmast av herr Åkermans försök till försvar för den militära sakkunskapen.

Om de nu föreliggande förslagen är från min och mina meningsfränders sida icke mycket att säga. Från den grupp jag tillhör kommer här inte ett enda öre att beviljas, det vare nog sagt om den saken. Vi ha för icke fullt tre år sedan varit med om att bevilja eller i varje fall stillatigande åse genomvoterandet av ett försvar, som då försäkrades från det mest auktoritativa håll vara betryggande. Är det

icke nu betryggande, så är det sannerligen icke den riksdags fel, som beviljade det, utan det är deras fel, som drogo upp grundritningarna därtill. Nu motse vi tider, när man icke mer behöver dessa rustningar, nu motse vi, att Europas folk, som gått till sin allra sista blodiga lektion och nu träda ut ur skolan, säkerligen komma att anordna sig för framtiden på annat sätt, än de gjort hitintills. Men fränsett detta, vilket Europa vi än gå tillmötes, så skola här i Sverige månghundra tusenden icke glömma det arbete, som utgavs i vårt land, när detta betryggande försvar hade kommit till stånd med stora personliga och ekonomiska offer från folkets sida. Vi skola kort sagt icke glömma aktivistboken, vi skola icke glömma den läran, att nu hade vi fått ett försvar, starkt nog för att göra oss gällande i Europa, och därför borde vi nu tända eld på huset, därför borde vi nu gå med i den allmänna världsbranden och ruinera oss på grund av att vi hade ett tillräckligt försvar, så att vi hade råd att ruinera oss. Det måste vara något förnuft och någon logik med i allting.

Det är icke så, som herr Åkerman här anförde, att det är blodsbesparande och livbesparande arrangemang man vill åstadkomma, det är icke de, som haft de sämre vapnen, som nu ligga under. De, som haft de sämre vapnen, Norge, Danmark, Holland och andra länder, ha endast höstat stora ekonomiska, jag medger, orättfärdiga och ofta omoraliska fördelar på den allmänna världsolyckan. De, som ha de stora rustningarna, den treåriga värnplikten, de väldiga slagskeppsflottorna, de som hade hela denna stora apparat till förfogande, de äro för generationer framåt ödelagda, endast rykande askbål. Det är detta, som ovillkorligen kommer att få folk att fråga sig, om beväpningen är en garanti för freden, eller om icke beväpningen tvärtom är fredens motsats, är ödeläggelse och fördärv.

Jag skall blott säga några ord till herr Åkerman, när han söker urskulda sakkunskapen med att den icke kunde veta, när den drog upp grundritningarna till den nuvarande försvarsordningen, vad som skulle komma att finnas upp. Ja, om jag nu över huvud skall giva mig in på någon militärteknisk debatt, herr Åkerman kunde näppeligen förutse skyttegravskriget, ehuru jag dock måste säga, att om folk i de djupa leden med någon smula bondförnuft i huvudet hade ägnat hela sin dag åt krigskonsten och följt med verkningarna av framförallt det grova artilleriets effekt, som man ju dock varit i tillfälle att pröva på skjutplatser och skjutfält, så borde icke ställningskriget och det moderna skyttegravskriget varit fördolda för dem, och ännu mindre borde ha varit det för sakkunskapens män, om det över huvud taget funnits hos dem någon sakkunskap att tala om, någon smula av vision, någon smula av förutseende.

Men det skall jag icke vidare yttra mig om, det är blott en sak jag här skall beröra, och det är den anordning av våra sjöstridskrafter, som jag var med om den tid, då jag ännu hyste den villfarelsen, att beväpningen var ett fredens värv och icke, såsom den visat sig vara, en fredens förstörare. Jag skall då erinra om att så tidigt som 1907, 1908 och 1909, ja, till och med 1906 började inom Rysslands officerskår en treårig kamp rasa om frågan: skola vi bygga slagskepp

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

eller icke slagskepp. Officerare reste omkring till olika städer i hela det ryska riket och höllo föredrag emot varandra och debatterade livligt frågan: skall Ryssland bygga slagskepp eller icke? En part sade: vi ha icke på havet att göra, vi ha nog i vårt eget land och böra icke tränga oss in i storpolitiken, vi utgöra ett slutet rike och ha ingen anledning att bygga en stor slagflotta. Den andra parten åter, vilken behöver man icke säga, de, som genom börd o. s. v. vore predestinerade till de höga befattningarna, hade en motsatt uppfattning och förordade byggandet av en stor flotta. Kampen fördes i riksrådet och i riksduman. Om jag icke missminner mig, avtog riksduman tre gånger och riksrådet två gånger förslaget att bygga pansarfartyg. Så stark var striden flera år, innan vi hade vår pansarbåtsstrid här i Sverige. Om jag icke misstar mig, arrangerade man båtbygget på det sättet, att man begagnade sig av en paragraf i den ryska författningen, som säger, att om riksrådet och riksduman stanna vid olika budgetsförslag, kan kejsaren fastställa den budget, som är närmast den föregående, således antingen riksrådets eller riksdumans. Man arrangerade det så, att den av riksrådet fastställda budgeten kom närmast den föregående, trots det att man där upptog för över 1,000 miljoner pansarbåtsbyggen, och genom det tricket lyckades man genomföra pansarbåtsbygget. Man kunde icke på annat sätt få igenom det. Så skarp stod striden i Ryssland.

I Frankrike se vi samtidigt samma kamp rasa kring frågan: undervattensbåtar eller slagskepp. Herr Åkerman, som läst så mycket militär litteratur, vet nog, att stora grupper av den franska officerskåren — och jag behöver icke säga vilka — med frenesi kastade sig emot den marinminister, som ville stärka jagare-, undervattensbåts- och kryssarevapnet på bekostnad av slagflottan. Han måste packa sin kappsäck, han liksom Jacob Larsson här i Sverige. Han har fått rätt av världskriget, fast sakkunskapen gav även honom orätt.

Från 1911 se vi vidare, såsom nog herr Åkerman vet, att vid de franska manövrerna, trots motsåndet mot undervattensbåtsvapnet, detsamma gjorde sig gällande, och ett år, troligen 1912, kom det ett telegram från västkustflottan i Frankrike, att dess manöver blivit inställd på grund av att undervattensbåtarna hade förstört manövern förutsättningar, d. v. s. med andra ord: större delen av franska flottan var sänkt av undervattensbåtar.

Så se vi i hela världen en våldsamt kamp rasa mot det vapen, som alla teknici insåg skulle komma att behärska havet, men som icke gav möjlighet till att få så många kommendörs- och amiralsposter som de andra fartygen, d. v. s. det vapen, som man fann vid varje manöver alltmer bragt i fara genom undervattensbåtarna, men vars utveckling möjliggjorde, att det blev fler kommendörkapten, kommendörer och amiraler. Den striden har stått icke för eller mot landets försvarskraft, utan för eller emot nya kommendörs- och amiralsposter.

Herr Branting: Herr talman! Även jag uppkallades av

herr Åkermans anförande, då han där gjorde åtskilliga principiella uttalanden, som synas mig icke böra få stå oemotsagda.

Det gjordes av honom gällande, att det egentligen skulle vara smickrande för den sakkunskap, om vilken vi ibland här tillåta oss tala en smula ironiskt, herr Åkerman, när man av den skulle begärt, att den skulle vara så långt framom här i landet i jämförelse med i andra länder. Den senaste talaren har redan i grund analyserat, hur det står till med detta påstående beträffande sjövapnet. På den saken behöver jag därför icke alls ingå. Det är ju icke heller fördolt för den, som icke alls hör till sakkunskapens skrå, att även skyttegravskriget, som spelat en så oerhörd roll, icke var något nyuppdykande i detta världskrig, utan hade haft sin betydelse och väckt uppmärksamhet redan under det rysk-japanska kriget, och man hade således kunnat ställa vissa anspråk på ett beaktande även från den officiella sakkunskapens sida av sådana slags lärdomar. Jag tror därför icke, att det skall lyckas att på minsta sätt förringa den dom, som måste komma ifrån det svenska folket över den officiella militära sakkunskapen, att den icke förutsett tillräckligt vad som bort vara dess uppgift att förutse. Den domen måste stå fast, att man där många gånger frivilligt har slutit ögonen för vissa fakta, som började föreligga, därför att de icke voro bekväma för den tankeriktning, i vilken man vant sig in, och därför att de skulle komma att medföra revolutionerande verkningar, som man icke ville vara med om.

Det kom för övrigt i det sammanhanget ett karakteristiskt yttrande av herr Åkerman. Intet har han funnit inom den militära organisationen, som är av så liten betydelse, att det skulle kunna vara tal om att borttaga detsamma. Ja, jag ber att få säga, att vad som är grundfelet i herr Åkermans betraktelsesätt, det är att här i landet stå vi icke — och för övrigt icke i något annat land heller — med *obegränsade* resurser för de militära anspråken, det måste ske en anpassning efter vad som är mest nödvändigt och med uteslutande av vad som är mindre nödvändigt. Men när har man sett, att den militära sakkunskapen förklarar sig beredd i handling att ens försöka en sådan anpassning? Aldrig! Här ha vi nyss fått från mycket auktoritativt håll inom den militära sakkunskapens område en ytterligare bekräftelse på, att just så ser man saken, att man icke vill på minsta sätt räkna med att det mindre väsentliga skall kunna skjutas tillbaka, man säger blott, att vad vi hittills ha haft är alltsammans nödvändigt, och därtill måste det komma, på grund av nya erfarenheter och teknikens framsteg, en *mängd nya ting*. Den nya materielen *måste* skaffas. Det blir den civila befolkningens sak att skaffa medlen därtill, det angår icke oss, vi gå blott framåt och öka och öka utan att tänka på något annat.

En sådan sakkunskap dömer sig själv, och som ledare för svenska nationen är den, det vågar jag påstå, inkompetent och oduglig.

Det yttrades vidare, att det skulle vara »oförsynt» att icke lägga fram allt vad som behövs. Ja, denna lista, som här är

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 76.  
(Forts.)

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

framlagd, och som går på 100 miljoner och däröver, är heller icke fullständig. Det är redan framhållet av den förste ärade talaren i hans anförande, då han pekade bl. a. på slagkryssarna, som man tillis vidare stuckit undan. Men de komma naturligtvis senare, om man skall följa den falska väg, varpå herr Åkerman och hans gelikar äro inne. Felet ligger däri, som jag sade, att man icke vill ställa de militära anspråken i minsta *proportion* till folkets förmåga att bära bördor och till folkets liv över huvud taget samt till det faktum, att ett folk visserligen är skyldigt sig självt att sörja för att, så länge ett försvar i form av militära maktmedel behövs, det också finnes ett militärt försvar, men att folket på samma gång har en mängd livsviktiga uppgifter att fylla under arbetet på att komma fram till den tid, då detta militära försvar skall kunna sättas väsentligen på avskrivning. Men därom vill man på militärt håll aldrig höra talas.

Man kan icke hejda den militära teknikens utveckling, sade herr Åkerman, och han tillät sig en smula hånande fråga, om herr Bernhard Eriksson kunde hejda utvecklingen av tekniken. Naturligtvis kan varken han eller vi göra detta, men vi kunna göra någonting annat, om vi nämligen följa andra linjer än dem, för vilka herr Åkerman här gick i breschen. Vi kunna göra allt vad på oss ankommer inom vårt lilla land, och vi kunna samverka med dem, som inom andra länder vilja detsamma, för att det måtte bli ett slut på hela den vanvettiga *kapprustningen* nationerna emellan och för att inom hela den civiliserade mänskligheten den lösen måtte växa sig allt starkare, som säger, att vi måste vända om från den gamla vägen att rusta och rusta alltjämt. Vi måste i stället skapa ett annat rättstillstånd mellan folken och andra garantier för fredens bevarande än de alltjämt ökade rustningarna. Det kunna vi göra, herr Åkerman, det försöka vi göra, och därigenom komma vi också i oförsonlig motsättning till den taktik och politik, som följes av denna militaristiska riktning, vilken sannerligen om någonsin under världskrigets tredje år bekräftar det gamla ordet om dem, som ingenting lärt och ingenting glömt.

Det gjordes en liten detaljmärkning mot det socialdemokratiska partiet, vilken väl var avsedd att verka förkrossande, för att det även i dess förslag av 1914 fanns pansarbåtar upptagna. Ja, det är sant, vi voro så pass kompromissande mot den riktning, som företrädades av allt vad sakkunskap hette i detta land, att vi icke ansågo oss kunna ögonblickligen sätta på avskrivning hela den medelstora slagflotta, som vi ha i landet. Vi tänkte oss en viss förnyelse, så att man icke kunde slå oss i ansiktet, att vi inom ett par år ingenting hade kvar av den delen av flottan, därför att vi ensidigt lagt hela tyngdpunkten av sjöförsvaret på undervattensbåt vapnet, som i alla fall den tiden icke bestått sitt prov på det sätt, som det nu gjort. En var, som vill döma rättvist, måste således säga sig, att det steg, som vi den gången togo, med dåvarande utgångspunkter var fullständigt begripligt och riktigt. Om nuvarande fakta förelegat, hade saken kanske kunnat ligga något annorlunda. Men det, som var det *väsent-*

*liga* och det *bärande* i vårt förslag, i olikhet med det, som framlades från högersidan och hela den officiella sakkunskapen, var att kärnan enligt vår flottplan var flyttad bort från slagflottan, som alljämt leker herr Åkerman och hans vänner i hägen, och lagd över på det nya moderna vapnet. I vart fall: icke ha *de* rättighet att klandra oss för att vi icke gingo tillräckligt långt i det avseendet, de som ännu i denna dag icke vilja erkänna, att det är avvita att försöka för ett land som Sverige att lägga tyngdpunkten av sjöförsvaret på en flotta av den gamla typen.

Det, som här yttrades till slut av herr Åkerman om det »oför-synta» i att vi a priori intaga en avvisande hållning till de här framlagda förslagen, ber jag få bemöta med de slutord herr Bernhard Eriksson anförde och vilka voro nedskrivna på ett papper och lyda på följande sätt: »Från denna grupp — vår socialdemokratiska grupp — har regeringen icke att påräkna understöd för de nya kolossala rustningskrav, som i dessa propositioner begäras.» Jag tror, att för det uttalandet stå vi sannerligen alla som en man, fastän omständigheterna icke tillåtit, att denna formulering kunnat bli föremål för någon sorts förhandsdiskussion inom vår riksdagsgrupp. Men det är visst, att hela den väg, varpå dessa propositioner äro inne, hela det sätt, varpå man försöker att utan hänsyn öka på och öka på, hela den vägen är efter vår gemensamma övertygelse falsk och fördärvlig. Vi kunna icke följa med på en sådan väg. Varför vi icke kunna göra det, belystes av herr Bernhard Eriksson ej minst då han framhöll, att dessa stora rustningskrav innebära, att vi först om ett visst antal år skulle ha till vårt förfogande dessa människo-livsbesparande vapen, om vilka herr Åkerman talade. Även ifall det skulle visa sig, att de varma förhoppningarna om ett slut på kriget detta år icke gå i uppfyllelse, är man ju dock allmänt ense därom, att *mycket* länge kan icke kriget ytterligare fortsättas. Är det då reson och rimlighet i, att Sveriges riksdag nu, i ett sådant skede av världskriget, skall börja på att bevilja hundratals miljoner för att skaffa en mängd materiel, som *icke* kan stå våra soldater till buds, ifall de skulle behöva kallas till fosterlandets försvar någon gång under den ännu återstående delen av detta världskrig? Det finns ingen rimlighet i en sådan politik, lika litet som i så mycket annat av den politik, som föres från statsministerns sida i vårt land, och jag ber därför att, med starkt understrykande iust av denna sida av den kritik, som måste riktas mot dessa propositioner, få för min del till fullo instämma i det uttalande, varmed herr Bernhard Eriksson slöt sitt anförande å vår riksdagsgrupps vägnar.

Med herr Branting förenade sig herrar *Bäcklund*, *Ingvarson*, *Borggren* och *Sjögren*.

Herr *Lindhagen*: Jag för min del saknar naturligtvis insikt om de grunder, på vilka den militära sakkunskapen stött sig, då den framlagt ifrågavarande förslag. Herr Åkerman anförde, att det berodde därpå, att uppfinningarna inom den militära tekniken

Vid remiss  
av proposition-  
erna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78  
(Forts.)

gått så fort, att vårt försvar hotar att bli föråldrat, om vi icke följa med densamma, och jag kan verkligen förstå ett sådant tal från den militära sakkunskapen, ifall det förhåller sig på det sättet. Var det icke så, när det Hammarskjöldska förslaget 1914 antogs, att här i riksdagen stodo tre partier och förklarade, att vi kunna försvara oss och måste försvara oss med vapen och att vi därför måste ha ett dugligt förvar? Om det är så, att detta försvar redan är föråldrat och icke dugligt, är det alldeles påtagligt, att det måste förbättras, alldenstund den militära sakkunskapen för sin del icke fått fullmakt att nedlägga vapnen ännu. Riksdagen och regeringen ha icke sagt ifrån, att vi uppge den gamla tanken att försvara oss med ett fullödigt försvar.

Men nu är det i alla fall så lyckligt ur min synpunkt, att här synes uppfinningarna gå så snabbt, att det blir allt klarare även för de vänstergrupper, som 1914 stodo och proklamerade sitt fulla anhängarskap av ett kraftigt försvar, att vi icke kunna följa med längre i utvecklingen. Redan nu stå vi kanske inför det faktum, att 1914 års härordning börjar bli föråldrad i fråga om materielen, och nästa år är den kanske alldeles föråldrad. Då kommer måhända herr Bernhard Eriksson till samma uppfattning, som jag och mina meningsfränder redan då hade, nämligen att det icke alls lönar sig att gå fram på detta sätt. Ni få kanske en känsla av sympati för den åskådning, som dock slutligen kommer att segra, när ni tänka tillbaka på, att det dock var under föregående år, som just Bernhard Erikssons grupp mobiliserade allt vad den ägde av makt inom partiet för att driva ut ur detsamma meningsriktningar ifråga om försvaret, som nu Bernhard Eriksson så småningom börjar alltmera nalkas.

Här talades också om den ryska revolutionen, och det är ganska förhoppningsfullt, att även denna givit en viss fläkt åt Bernhard Erikssons anförande. Vi ha icke själva för vår del kunnat tillägna oss något omskapandets revolutionära anda, men det är gott, att utifrån kommer till oss en verksam påminnelse därom. Och med hjälp av dessa fläktar utifrån kanske också det nuvarande högerpartiet här i landet småningom kommer till insikt om att det icke finnes någon anledning att vidare rusta på sätt det önskar för att värna oss mot rysk fara och för att eventuellt också befria Finland. Jag har visserligen hört i staden, att här finnas krigsaktivister, som förklara, att den ryska revolutionen och Finlands befrielse var det värsta, som kunde hända dem, och jag förstår på visst sätt deras misstämning. Men som sakerna nu utvecklats, bör man kunna medge även från det hållet, att det icke är mer än rimligt, att man även något nedsätter sina rustningar och går fram mot den verkliga avrustningen under hägnet av den nalkande befrielsen för folket.

När vi därför, åtminstone jag för min del, gå att rösta ett bleklagt nej på de framlagda propositionerna, så sker det under lösen: leve den ryska revolutionen och ned med vapnen!

Herr Liljedahl: Herr talman! Det är icke min mening att komma med många ord i den handlingens tid, vari vi liksom hela världen leva. Att här skjuta av en hel kanonad med ord lär icke



ändra vårt läge, utan vi måste hålla oss till världen, sådan den är i närvarande stund. Önskligt hade varit för Sveriges skull, om denna debatt hade blivit uppskjuten till efter kriget.

Nu är ju läget det, att kriget närmar sig sitt avgörande skede, men detta kan dröja länge nog; slutkampen blir icke blott hårdast, utan den blir också långvarigast. Vad här är fråga om att bevilja, kan mycket väl komma till användning, om Sverige skulle mot allas vår önskan dragas in i denna hemska världsbrand. När de krigande skola kämpa sin sista stora strid, så kunna de icke ta hänsyn till något annat än att rädda sitt eget liv. De kunna icke tänka på de neutrala. De neutrala skjutas åt sidan, och följden blir, att vilken pressning som helst på de neutrala kunna de krigande anse sig vara berättigade att utöva.

Här har uttalats den tanken, att dessa propositioner strida mot förhoppningen om en varaktig fred. Jag är den förste att instämna i den förhoppningen, att detta världskrig måtte kunna leda till en varaktig fred. Alltsedan dess utbrott har jag, så gott jag kunnat, försökt att just få fatt i fredstanken bakom krigstanken, och jag tror, att historien, som icke ändrar sina beslut efter våra beslut, utan går sin egen väg, bär fredstanken sekel efter sekel fram på det sätt, att stat efter stat sluter evig fred med varandra. Det ha våra svenska provinsstater gjort. De hava i århundraden bekrigat varandra. Så fingo vi evig fred först mellan de södra provinsstaterna och sedan mellan de stater, som blevo Svea rike. Så kom ett nytt steg framåt mot den varaktiga freden, och det var då både Göta och Svea rike slöto evig fred och bildade Sveriges rike. Så har skett i alla land på samma sätt. Mänskligheten skall bli en organism, och en sådan bygges upp så, att cellerna, smådelarna, bildas först. Sedan bildas organen, sedan organgrupperna, och till sist är organismen färdig.

Nu finnas redan statsförbund bildade; i Tyskland finnas 26 stater, konungariket, furstendömen o. s. v., som mänskligt att döma slutit evig fred med varandra. I Nordamerika finnas 48 stater, som gått samma väg till varaktig fred inbördes. Jag kan ej se annat, än att detta stora världskrig pekar i riktning mot en europeisk solidaritetspolitik, så att vi få kanske att börja med Mellaneuropas förenta stater och sedan måhända Europas förenta stater. Den fredstanken är *den enda*, det kunna herrarna vara förvissade om, som kan bli varaktig, den enda organiska fredstanke, som historien känner till, och det blir också den enda, som framtiden kan realisera.

Men så länge Sverige står, som det står, isolerat och kan hotas både från söder, öster och väster, så måste vi göra allt vad vi kunna för att rädda oss, om vi bli indragna i kriget. Det är därför jag inte kan se annat, än att så länge kriget varar, så länge eldsvådan närmar sig allt mer och mer våra gränser, så måste vi ha brandredskapen i ordning. Jag kan ej fatta den tankegång, som säger: låt oss förstöra så många brandredskap som möjligt, eller hindra oss att skaffa nya, medan världsbranden kommer våra svenska stränder allt närmare.

Det är endast den tanken, som jag velat ge uttryck åt, då jag

Vid remiss  
av proposition-  
erna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

hörde de föregående talarna. Att vårt militära försvar behöver kompletteras är ju självklart, då varje krig öppnar nya fackmässiga perspektiv. Den militära sakkunskapen här i Sverige skulle vara fullkomligt oduglig, om den icke upptäckt dessa nya perspektiv.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag begärde ordet icke för att på något sätt såsom den näst föregående ärade talaren inlåta mig på vittsvävande politiska utflykter, utan jag har begärt ordet närmast för att ge till känna, att jag icke i mitt första anförande uttalat något som helst klander mot den militära sakkunskapen i och för sig själv. Vad jag klandrat och vad jag alltid kommer att klandra, det är, att denna sakkunskap velat sätta sig upp på ofelbarhetens påvestol, att den icke velat tillåta, att även det civila omdömet på detta område får säga sitt ord. Vi ha ju här i riksdagen till uppgift att bedöma alla de samhällseliga spörsmål, som föreläggas oss till avgörande. Det bedömandet måste enligt sakens egen natur ske från även andra synpunkter än fackmännens. Och ju förr militärerna lära sig inse den saken, ju bättre är det.

Då jag i mitt första anförande yttrade, att vi skulle pröva dessa förslag sakligt, så vill jag säga, att detta yttrande innebar i och för sig icke något särskilt med avseende å dessa propositioner. Vi vilja nämligen alltid i vår prövning, i vår granskning anlägga rent sakliga synpunkter. Jag är övertygad om att envar, som har hört mitt anförande, skall ge mig rätt i att jag i min kritik sökt anlägga rent sakliga synpunkter. Den taktiken ämnar jag fortsätta, och min övertygelse är, att, därför att man utgår från rent sakliga synpunkter, behöver kritiken icke bli mildare.

Herr Hallendorff: Jag kan, herr talman, icke låta bli i detta ögonblick att erinra om en liknande inledningsdebatt för tre år sedan, då det med all möjlig artilleristisk materiel sköts skarpt på framlagda kungl. förslag — »tjocka Berta» var icke uppfunnen, men annan materiel fanns, både tunga mörsare och lätta kanoner. Alltsammans nu förefaller mig i viss mån vara ett upprepande av detta skådespel, liksom för att redan åt första mottagandet ge en tillräckligt avvisande prägel. Det är väl självklart, att varje saklig kritik är välkommen, även vid en remissdebatt eller kanske särskilt då, och även när den kommer från dem, som sedermera ha tillfälle att i utskottet öva kritik. Men nog synes det något underligt att försöka taga detta första tillfälle, då endast ett fåtal i kammaren haft möjlighet att genomstudera akterna, till intäkt för att så söka skapa opinion, som här i hög grad försiggått. Över huvud torde det knappast vara lämpligt att så på förhand komma körande med skarpa förkastelsedomar, som en ärad talare på Stockholmsbanken gjorde — desto mindre som han, såvitt jag kan förstå, icke så litet riktade sin eld skevt.

Herr Branting yttrade bland annat, att den militära sakkunskapen såsom ledare för svenska folket, vore inkompetent och oduglig. Jag vet icke, herr Branting, att den militära sakkunskapen

begärt att få stå som ledare för svenska folket. Men däremot har den begärt att i överensstämmelse med sina särskilda uppgifter få framlägga, vad den i varje läge finner situationen kräva, och den anser sig skyldig inför sitt samvete att göra detta. Det vore för övrigt kanske icke alldeles omöjligt att omturnera denna sats och med fullt fog vända den mot andra personer, som oförbehållsamt göra anspråk på att i verklig mening vara svenska folkets ledare.

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 74  
(Forts.)

Jag blev i början av denna debatt i någon mån apostroferad av den ärade talaren på Örebrobanken — jag förmodar nämligen, att det var mig han åsyftade med sin erinran om dem, som anse krig icke alldeles slut, utan att framtiden skulle bliva den väpnade fredens tid. Samme talare yrkade ivrigt, att man skulle vänta och se, vänta och se. Ja, hade vi väntat och sett, såsom från det håll han representerar i hög grad yrkades år 1901, och som också ropades både 1911 och 1914, så hade vi väl väntat och sett den dag som är. Jag undrar emellertid, om den ärade talaren på Örebrobanken kan komma ifrån, att det under dessa kritiska år betytt ett icke så litet grand, att vi icke efterkommo deras maningar och sålunda ej nöjt oss med att övervägande vänta och se.

Vad nu särskilt angår den erinran, som gjordes gentemot mig om utsikterna att få slut på krig över huvud taget, så är det samma sak, som förut anförts från åtskilliga håll. Det är ju en förhoppning, som litet var kan ha, att detta krig snart skall sluta. Vad åter angår den förhoppningen, som åtskilliga uttryckt, att detta skall vara det sista kriget, får jag säga, att det finns nog mycket svagt material för att framställa säkra förhoppningar i den vägen. Ja men, säger man låt dem som komma hem från skyttegravarna meddela sina erfarenheter; de skola nog hindra, att flera krig utbryta. Ack, mina herrar, de som komma från skyttegravarna, de äro människor de också. Jag är alldeles övertygad om att de icke äro besjälade i allmänhet av personlig ovilja mot dem, som stå på andra sidan. Men det är en annan sak, när man kommer under inverkan av alla de intressen och, man kan också i viss mån säga, alla de fördomar, som härska på ena sidan och på andra sidan. Så länge allt detta icke utjämnas, så länge komma opphörligt motsatserna att existera. Jag ser åtminstone icke något tecken till att motsatserna äro mindre svaga detta år, än vad de varit förut. Strängt taget är det precis detsamma som gäller här i kammaren. Vi komma från olika partier högst förträffligt öfverens om individer och räcka varandra händerna tvärt över parti-gränserna och samverka i sakliga frågor alldeles utmärkt, men så ett, tu, tre är det än den ena och än den andra frågan, som är partiskiljande, och då brister en hel del samarbete som annars brukar äga rum.

Nu skulle det naturligtvis vara möjligt att få en fullkomlig försonlighetens era bland Europas nationer, om man alltid »på andra sidan» ville vara älskvärd och säga: »vi ha hela felet, vi ha brutit och vi vilja försona alltsammans». Det vore ju precis, som väl åtskilliga här i kammaren, vilka för närvarande skarpt an-

Vid remiss  
av proposition-  
erna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

gripa Sveriges nuvarande regering, skulle vara försonliga, om denna regering ville påtaga sig all skuld för allt som med rätt eller orätt tädlas. Människor äro likväl människor, och vi kunna vara övertygade, att intet folk i Europa vill på det viset ta på sig all möjlig skuld. Och så länge detta förhållande existerar, kommer man ej ifrån en hel del av de motsatser, som för närvarande göra sig gällande.

Herr Lindhagen gjorde några anmärkningar rörande den ryska revolutionen. Ja, vad där nu skett är en fortsättning av vad som skedde för 12 år sedan, och jag undrar, om vi icke kunna behöva vänta både 12 år och ytterligare 12 år till, innan vi dra några som helst säkra slutsatser av vad vi där för ögonblicket se. För egen del kan jag icke önska någonting livligare, än att en hel del av de förhoppningar, som han hyste, skola fullt uppfyllas. Men jag kan icke för min del tro, att den omständigheten, att man i en hastig vändning utbyter låt oss säga hovdräkten och tjinovnik-uniformen mot en republikansk rock, låt vara aldrig så röd och aldrig så republikansk i snittet, räcker för att omskapa helt och hållet. Jag befarar därför, att vi ha all anledning att betrakta världen såsom icke alltför mycket förändrad genom de händelserna, även om de i framtiden kunna bli nog så betydelsefulla.

Under sådana förhållanden kan jag för min del icke se annat, än att en svensk regering, vilken för sin egen del måste betrakta tiden såsom allvarsam, gör utslutande rätt, om den, även under så prekära förhållanden, som den själv för närvarande befinner sig i, framlägger sådana förslag, som den anser tiden ovillkorligen fordra.

Herr E d é n: Jag hade nästan, herr talman, väntat mig de sista orden av närmast föregående talare. Ätminstone voro de orden av den beskaffenhet, att de icke kunna få passera utan att från min sida framkalla en anmärkning.

Innan jag kommer dit, skall jag emellertid tillåta mig att gent emot den ärade talaren till en början anmärka, att här är, såvitt jag kunnat förstå, verkligen icke tal om att använda denna remissdebatt, såsom han uttryckte det, för att skapa opinion. Å nej, herr Hallendorff, den opinion, som här kommit till uttryck, den finnes förut, den finnes över hela vårt land, den finnes i denna kammare, och den är så pass stark, att det icke har varit möjligt att underlåta att låta den komma fram i dag. Det är den enkla sanningen.

Jag skall sedan icke följa vare sig de talare, som ha gått in i detaljkritik av åtminstone ett och annat drag i de stora propositionerna, ej heller den senaste talaren i hans utvecklande av frågan, huruvida man kan vänta, att motsatsernas tid i Europa skulle vara slut med detta stora krig, den nya världen uppstå ur gruset, och framför allt den ryska revolutionen, såsom från ett håll antytts, vara inledning till denna nya tid. Jag kan gärna erkänna, att jag i det avseendet i någon mån närmar mig den mening, som herr Hallendorff givit uttryck åt. Vi få nog se till, att icke våra förhoppningar

i den riktningen leda oss för långt. Vi ha tyvärr anledning att se med en viss farhåga och en viss osäkerhet på tiden även efter kriget, och vad det skall bli av den oerhörda välvningen i det väldiga jätteriket i öster, det vet ännu ingen. Man kan vara på det djupaste övertygad om nödvändigheten av att sträva efter en varaktig fred och en ny internationell rättsordning efter detta världsfördärvande krig — jag är det för min del — och dock nödgas säga sig, att ingen säkerhet finnes för att det arbetet skall lyckas. Men det må vara med den saken hur som helst. Man må, så mycket man vill, ställa sig försiktig och varsam gent emot överdriven tillit till den varaktiga fred, som skulle och borde komma efter kriget. Det är en sak. En annan sak är, om det kan vara riktigt, om det kan vara lyckligt för vårt land, för vår försvarsfråga, för Sveriges enhet och styrka att regeringen i denna tid kommit fram med dessa propositioner. Det är detta vi nu tala om och icke något annat.

Det är icke möjligt att motivera framläggandet av dessa propositioner under dessa förhållanden och i denna omfattning bara med en hänvisning därtill, att den eviga freden kan vara långt borta. Så enkelt ligger icke saken. All statskonst, som har något anspråk på att förtjäna det namnet, borde dock ha krävt, att man, innan man drog upp sådana frågor som dessa i en sådan tid som denna, hade tagit *någon* hänsyn till vad det är som rör sig inom folkets breda lager och vad det är som rör sig inom den riksdag, som skall behandla förslagen. Jag har haft anledning att framhålla den synpunkten redan föregående år, och jag upprepar det nu. Det är icke statskonst att förfara så, som den siste årade talaren rekommenderade: att först räkna ut bland de yrkessakkunnigas råd, vad dessa anse vara behöfligt, och sedan bara förse det hela med regeringens auktorisering samt kasta fram det för riksdagen. Detta är icke statskonst, så visst som det aldrig i en demokratisk tid kan vara riktigt och klokt att på detta sätt utan vidare försöka överrumpla en representation med förslag, mot vilka vederbörande regering vet, att denna representation icke kan undgå att stå mer än avog. Om här hade varit meningen att föra en sådan politik, som verkligen skulle ha gått ut på att se till icke blott vad man *bort göra* utan också vad man i nuvarande situation *kunnat göra*, då hade det varit skäl, att man tagit upp åtminstone själva *idén* av den försvarspolitik som försöktes för några år sedan, som då blev så mycket belackad och beledad och som dock ledde försvarsfrågan ut ur den försumpning, i vilken den hade kommit in, den politik nämligen, som verkligen försökte att även i denna mer än andra svåra och med hänsyn till förhållandet till utlandet ömtåliga fråga vinna förståelse för vad som skulle föras fram, vinna den anslutning inom representationen, som är nödvändig för ett gott resultat. Den nuvarande regeringen handlar stick i stäv häremot. Den handlar så, att den med kallt mod ställer representationen inför utsikten att med ett avslag på propositionerna, helt eller till allra största delen, utsätta både sig och landet för misstydningar, som hade bort kunna undvikas.

Jag underkänner en sådan statskonst, som så gått till väga. Och

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

Vid remiss  
av propositionerna nr  
72, 73 och 78.  
(Forts.)

jag kan ingalunda på något sätt gå in på, att det tillvägagående skulle låta sig försvaras därmed, att här bara är fråga om engångsutgifter. Jag hade vid fjolårets riksdag tillfälle medverka till att man ur det årets motsvarande propositioner tog ut det, som då av oss ansågs vara mest nödvändigt, och som genast kunde åstadkommas, för att det skulle av riksdagen beviljas. Men det var sannerligen engångsutgifter av annat mått än de som nu begäras. Nu gäller det visserligen i den meningen, att det skulle *beslutas* på en gång, men de äro så ofantliga, att de skulle binda det svenska folkets allra bästa skattekraft för sex år framåt! Att karakterisera sådant såsom »engångsutgifter», det är att gömma sig bakom en terminologi, som icke ens nödtorftigt skyler den bistra sanningen — och den är, att man helt enkelt begär av oss att nu i världskrigets sista skede binda oss för det dyraste militära försvarsprogram som hittills blivit framlagt.

Nej, mina herrar, detta tal om engångsutgifter hjälper inte. Det kan inte komma oss att glömma, att det sätt, varpå hela denna försvarsfråga skötts, ända tills den nu föreligger på riksdagens bord, det sätt, varpå den har framlagts under en tid, då regeringen sitter på sina avskedsansökningar, det sätt, varpå den kommer fram utan någon som helst veterlig kommunikation med någon inom riksdagen, utan något rådförande med dem, som dock kunde varit intresserade av att *det* bleve gjort som *kan* göras och som nödvändigt behöver göras — det sättet, den politiska metoden har nu bragt denna fråga i det mest bedrövliga läge. Men om den befinner sig i detta läge, då är det verkligen — detta skall nu sägas ifrån — icke den svenska riksdagens fel, det är den ännu sittande regeringens.

Herr H a l l e n d o r f f: Den siste ärade talarens invändning om engångskostnaderna föreföll mig något besynnerlig. Om jag köper en rock, så blir det väl i alla fall en engångskostnad, såvitt jag kan förstå, vare sig sedan jag betalar den tvärt kontant eller ordnar betalningen i sex terminer.

Den ärade talarens anförande gick, såvitt jag kunde finna, för övrigt egentligen ut på att här föreläsa över statskonst. Jag skall nu icke alls söka tävla med honom på det området, fullkomligt erkännande, att jag icke är kompetent därvidlag. Men det förefaller mig i alla fall efter mitt enkla förstånd vara det rimligaste i varje läge, att man framlägger just de yrkanden, som det läget ovillkorligen kräver. Är det så, att folk icke vill sätta sig in i denna allvarliga realitet, ja, då faller ansvaret för bristande statskonst i ganska hög grad på dem, som motsätta sig vad som verkligen behöves.

Herr B r a n t i n g: Jag hade tillfälle redan i mitt förra anförande att säga ett ord om regeringens allmänna politik med särskild adress till hans excellens statsministern. Sedan har det sagts mig, att man har begagnat remissen just av dessa propositioner i första kammaren för att där från den nuvarande majoritetens ledares sida uttrycka förstakammarmajoritetens stora förtroende för hans excel-

lens statsministern. När man på detta sätt går till väga från den sidan, då anser jag mig böra komplettera min anspelning nyss med att bestämt och klart uttala, att jag är viss därom, att i denna kammare äro vi många, många, vilka i stället för förtroende hysa det djupaste misstroende till den politik, som representeras av hans excellens statsministern.

*Vid remiss av propositionerna nr 72, 73 och 78. (Forts.)*

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt att hänvisa propositionerna nr 72 och 73, i vad de avsåge överlämnande till lant- och sjöförsvaret av vissa markområden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet samt propositionen nr 78 till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av ifrågavarande propositioner inom kammaren nu avgivna yttrandena.

### § 5.

Vidare föredrogos var efter annan nedannämnda på kammarens bord liggande propositioner; och remitterades därvid

till lagutskottet propositionen, nr 86, med förslag dels till lag om landstörmsprövning åren 1919—1927 samt utbildning av officerare, underbefäl och fackmän vid landstormen under åren 1920—1928, dels ock till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att under år 1917 undergå landstörmsprövning och befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen;

till statsutskottet propositionen, nr 87, angående anvisande av medel för bestridande av kostnader för utbildning av landstörmsbefäl m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 102, angående pension åt förre arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Marieberg Anders Gustaf Johansson;

till statsutskottet propositionerna:

nr 103, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 113, angående medelsbehovet för år 1918 under ordinarie reservationsanslaget till arméns vapen, ammunition och målskjutningsmateriel samt artilleriets övningar och materiel;

nr 114, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén;

nr 115, angående ersättning från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel; och

nr 116, angående tillstånd för vissa beställningshavare å staten för artilleriets fabriker och tyganstalter att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

till bankoutskottet propositionen, nr 109, angående pension åt arbetaren vid ammunitionsfabrikens avdelning å Karlsborg Carl Johan Westerberg;

till statsutskottet propositionerna:

nr 119, angående anläggning av ett stickspar från Åkers styckebruks järnvägsstation till Åkers krutbruk; och

nr 120, angående ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan;

till bankoutskottet propositionen, nr 121, angående pension åt förste maskinisten C. Johannesson Blom;

till statsutskottet propositionen, nr 122, angående inlösen av ett antal exemplar av vissa delar av ortnamnskommitténs arbete över ortnamn i Älvsborgs län;

till bankoutskottet propositionen, nr 123, angående viss ändring i bestämmelserna rörande understöd från småskollärares m. fl. åldersunderstödsanstalt; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 128, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Härefter föredrogos i ett sammanhang dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst, dels ock ett från första kammaren ankommet protokollsutdrag, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av sexton ledamöter, åtta från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts förevarande proposition än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i de ämnen, som propositionen avsåge, eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Sedan kammaren på därom av herr talmannen framställd proposition beslutit antaga berörda inbjudan, begärdes ordet av

Herr vice talmannen D. P e r s s o n, som yttrade: Med anledning av det beslut kammaren nu fattat genom att bifalla första kammarens inbjudan om tillsättande av ett särskilt utskott skall jag anhålla, att kammaren måtte besluta att i detta utskott tillsätta åtta suppleanter, d. v. s. lika många som de ordinarie ledamöterna.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Vidare beslöt kammaren att hänvisa ifrågavarande proposition till det av riksdagen sålunda beslutade särskilda utskottet.

Härpå överlämnades till jordbruksutskottet propositionen, nr 126, angående ändringar i villkoren för lån från fonden för torvindustriens befrämjande.



Efter härpå skedd föredragning av propositionen, nr 127, angående tillfällig höjning av postavgifterna yttrade

Vid remiss av propositionen nr 127.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet vid remiss av föreliggande proposition för att göra några anmärkningar, som jag personligen anser mig ha skäl att göra mot den föreslagna höjningen av postavgifterna, särskilt en del av dem.

Jag har för min del den uppfattningen, att man bör gå fram med mycken varsamhet, då det gäller avgifterna inom de viktiga kommunikationsverken. Jag skall icke här särskilt ingå på frågan om brevportots höjning, men jag vill göra den anmärkningen, att denna höjning torde bli för många synnerligen ovälkommen. Genom denna höjning blir också frankeringen obekvämt och tidsödande, beroende därpå att de nya postavgifterna icke skulle stå i överensstämmelse med gängse penningvalörer. Jag vill här ej heller särskilt vidröra höjningen av paketportot, ehuru jag är av den uppfattningen, att den höjningen kommer att leda därtill, att paketens antal minskas men att ilgodstrafiken på järnvägarna kommer att ökas.

Vad jag särskilt tänkt anmärka på är den föreslagna höjningen av postanvisningsavgifterna, och detta av en särskild anledning. Det torde icke finnas någon i kammaren, som icke känner till, att särskilt då det gäller högre belopp, postanvisningarna i synnerligen stor utsträckning skjutas åt sidan för de allmänt gängse postväxlarna. Jag hör icke till dem som anse, att man bör vidtaga åtgärder för att öka bankernas vinster, men var man vet ju, att genom postväxlar bankerna tillföras betydande, räntefria penningbelopp. Om man nu höjer postanvisningsavgiften, särskilt ifråga om lägre belopp, som nu på grund av det billiga portot hava betalats medelst postanvisningar, blir följden utan tvivel den, att postanvisningarna ytterligare minskas till förmån för postväxlarna. Vi veta, att det ofta går så till, att man köper en postväxel och skickar den i vanligt 10-öresbrev, varigenom man gör en om ock liten besparing.

Jag har därför vid remitterandet av den föreliggande propositionen till vederbörande utskott velat begagna tillfället att få dessa anmärkningar gjorda och för att få dem att följa med vid remissen, under förhoppning att utskottet må taga dem i beaktande.

Utan att uttala annat än allmänna betänkligheter rörande de föreslagna höjningarna i övrigt, har jag dock icke kunnat underlåta att särskilt framhålla betänkligheten av en höjning av postanvisningsportot. Jag har velat särskilt påpeka postanvisningarna, och jag hemställer, huruvida det icke är anledning att betänka sig och betänka sig två gånger, innan man verkställer en sådan höjning. Det är detta, herr talman, jag velat framföra.

Vidare anfördes ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till bevillningsutskottet; varjämte kammaren beslöt, att statsutskottet skulle undfå del av propositionen i vad densamma avsåge ändring i innevarande års statsverksproposition.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas det i anledning av förevarande proposition inom kammaren nu avgivna yttrande.

Kungl. Maj:ts härpå föredragna proposition, nr 132, angående uppförande av tre boställshus vid Nässets station å statens järnvägar remitterades till statsutskottet.

Vid remiss av  
propositionen  
nr 130.

Vid nu skedd föredragning av propositionen, nr 130, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1918 m. m. anförde

Herr Thorsson: Herr talman! I föreliggande proposition föreslår Kungl. Maj:t ett sätt att finansiera en del av de propositioner, som nu av kammaren remitterats till respektive utskott. Kungl. Maj:t föreslår nämligen att under förutsättning att Kungl. Maj:t förut gjorda framställningar angående vissa åtgärder för lant- och sjöförsvarets stärkande varda av riksdagen bifallna, det skall uttagas en extra inkomst- och förmögenhetsskatt. I propositionen redogör Kungl. Maj:t för en del andra spörsmål, som icke direkt sammanhänga med de nämnda propositionerna utan egentligen höra närmare samman med sättet att finansiera kostnaderna för neutralitetsvakten.

Kungl. Maj:t beräknar, att krigskonjunkturskatten skall för 1916—1917 täcka ett belopp av i runt tal 120 miljoner kronor. Resten av kostnaderna tänker sig Kungl. Maj:t skola täckas genom den extra inkomst- och förmögenhetsskatt, som eventuellt kan komma att inflyta på grund av riksdagens beslut. Kungl. Maj:t erkänner, att beräkningsgrunderna ifråga om krigskonjunkturskatten icke äro säkra, utan att man där bra mycket får räkna med antaganden. Detta av den enkla anledningen, att vi icke veta, hur händelserna kunna utveckla sig och vilka förhållanden, som kunna inträffa. Det kan bli en oerhörd arbetslöshet i landet under 1917, vilket naturligtvis måste medföra en sänkning uti skattemöjligheterna. Jag vågar därför sätta i fråga, om dessa 120 miljoner kronor äro så säkra i statsverkets portmonnä. Då jag härtill lägger ett par andra omständigheter, som Kungl. Maj:t räknat med, nämligen att utöver dessa direkta neutralitetskostnader, vilka beräknats uppgå till 153 miljoner kronor, nämligen 27 miljoner kronor avsedda att täcka förskottade kostnader för 1915, 62 miljoner kronor för 1916 och beräknade 64 miljoner kronor för 1917. Dessutom begär Kungl. Maj:t att 25,584,000 kronor skola beviljas för att täcka förskott som redan gjorts för anskaffningar till armén. Härav finna herrarna, att oberoende utav den ställning riksdagen kan komma att intaga till de två nu framlagda försvarspropositionerna, så återstår dock ett avsevärt belopp, som måste täckas. Om då Kungl. Maj:t icke har någon säkerhet för, att ens de beräknade 120 miljonerna kunna inflyta, är det så mycket större anledning, att riksdagen beslutar att de 30 miljonerna i extra inkomstskatt skola uttagas.

Det förekommer i propositionen på sid. 9 en annan post. Det heter nämligen där: »Såsom andra huvudgrupp av här ifrågavarande försvarsutgifter torde böra upptagas en post för täckande av viss kostnadsökning vid vissa av Kungl. Maj:t och riksdagen redan beslutade engångsutgifter för sjöförvaret.» Kungl. Maj:t ifrågasätter, att av extra inkomst- och förmögenhetsskatt skall täckas 1,727,938 kronor till ersättning för anskaffningar, som skulle hava bestritts av värnskattemedlen. Det är egentligen denna punkt som föranlett mig att begära ordet, för att fästa det utskotts uppmärksamhet på saken, som skall behandla denna proposition. I och med det Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att på sätt här ifrågasättes, av denna extra skatt täcka eventuell brist i anslag av värnskattemedlen, har Kungl. Maj:t beträtt en väg, som jag anser vara fullt riktig, därför att värnskatten såväl som den nu föreslagna extra inkomst- och förmögenhetsskatt avses att uttagas av de förmögnare medborgarna. Då 1914 års riksdag beslöt att anskaffa en avsevärd del materiel försvarades denna åtgärd på samma sätt, som herr Åkerman i dag försvarade engångskostnaderna som föranledes av Kungl. Maj:ts nu föreliggande försvarsproposition, nämligen: att dessa kostnader icke kommer att drabba de stora arbetande massorna, utan att de skola uttagas av de förmögna. Samtidigt som Kungl. Maj:t erkänner, att vad som brister i anslag för anskaffning, som skall bestridas av värnskattemedel, då det gäller sjöförvaret, uppkommer den frågan: vad har Kungl. Maj:t tänkt använda för medel för att täcka den brist, som en vacker dag visar sig på värnskattemedlen ifråga om *armén*? Vid genomförandet av 1914 års härordning anfördes ju såsom jag förut anført med mycken styrka, att de s. k. engångskostnaderna skulle uttagas genom en värnsskatt. Det beräknades att genom denna skatt skulle inflyta 75 miljoner kronor. De som voro med om att behandla 1914 års härordning erinra sig, att Kungl. Maj:t, biträdd av riksdagen, sänkte anskaffningskostnaden för den materiel, som skulle köpas för värnskattemedel högst vesäntligt. Man resonerade nämligen på följande sätt. Genom det att Kungl. Maj:t får disponera 75 miljoner kronor för en gång, skall Kungl. Maj:t kunna sluta avtal, varigenom statsverket skall tillförsäkras billigare pris på den materiel, som skall anskaffas. Genom denna åtgärd lämnade egentligen riksdagen uppdrag till Kungl. Maj:t att beställa varor för 77 miljoner kronor, men anvisade endast 75 miljoner, och det uppstod sålunda redan genom detta beslut en brist i anskaffningsbeloppet av 2 miljoner kronor. Sedan har emellertid inträffat en hel del omständigheter, varigenom anskaffningskostnaderna, i stället för att ställa sig inemot två procent billigare, ökats med 25 procent. Då uppstår det spørsmålet: Var skola dessa 25 procent i ökade anskaffningskostnader tagas? Skall Kungl. Maj:t fortsätta på den nu inslagna vägen att genom ökad inkomst- och förmögenhetsskatt uttaga det belopp som erfordras för att täcka den uppkomna bristen uti det anslag som i allmänhet benämns värnskattemedel. Uti den föreliggande propositionen synes denna fråga icke alls vara berörd. Jag vill med betoning av detta hävda den uppfattningen, att oberoende av om riksdagen skulle bifalla det av Kungl. Maj:t

Vid remiss av  
propositionen  
nr 130.  
(Forts.)

Vid remiss av *propositionen nr 130.* (Forts.)  
 äskade anslagskravet till försvarsändamål, så måste riksdagen, för att det skall bli en förnuftig finansiering, besluta att dessa 30 miljoner kronor i extra inkomst- och förmögenhetsskatt skola uttagas och därigenom statskassan sättas i tillfälle att i rimlig tid kunna täcka, vad som genom förskott eller andra anordningar disponerats.

Jag återkommer till frågan om arméns utrustning och utgår ifrån, att när 1914 års riksdag beslöt en försvarsorganisation, genom vilken man så att säga möjliggjorde att mobilisera 4—6 årsklasser av nytt manskap, samt beslöt att värnskattemedlen skulle användas för att bekläda och utrusta dessa män, så skall denna utrustning betalas av värnskattemedel, oberoende av prisfluktuationer. Det är icke första gången denna principfråga är föremål för uppmärksamhet inom riksdagen. När det blev känt, att värnskattemedlen uppgingo istället för till beräknade 75 miljoner kronor, till 90 miljoner kronor, ingav Kungl. Maj:t till riksdagen en proposition, vari Kungl. Maj:t begärde att få disponera skillnaden mellan 75 och 90 miljoner kronor. Det lyckades icke för Kungl. Maj:t att få hela det då begärda beloppet; det blev 5 miljoner kronor kvar. Dessa har Kungl. Maj:t nu avsett att tillsammans med av mig förut omnämnda 1,700,000 kr. använda för täckande av de stegrade anskaffningskostnaderna för flottan. Nu har jag den bestämda uppfattningen, att samma princip bör användas för täckande av uppkomna brister, vare sig det gäller flottan eller armén.

Jag har med dessa ord velat fästa utskottets uppmärksamhet på den synnerligen viktiga fråga, som här anmäler sig till utredning. I fråga om armén rör det sig icke, som beträffande flottan, endast om 7 miljoner kronor, utan här kommer beloppet att uppgå till minst 17 miljoner kronor. Vid sådant förhållande är det viktigt, att när man gått in för finansiering av dessa saker och vid finansieringen även beträtt den vägen att genom en extra beskattning täcka viss skillnad i fråga om värnskattemedlen för flottan, då bör man fortsätta med den metoden. Jag har intet yrkande att göra, utan jag har, herr talman, endast velat fästa utskottets uppmärksamhet på saken.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt hänvisa ifrågavarande proposition, i vad den avsåge ändring i innevarande års statsverksproposition, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas det i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrande.

Slutligen remitterades till statsutskottet propositionen, nr 131. angående upptagande bland statsverkets inkomster för år 1918 av en post av tillfälliga lånemedel för extraordinära försvarsutgifter.

## § 6.

Vid föredragning härpå av statsutskottets memorial, nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i två frågor rörande anslagen

under riksstatens fjärde huvudtitel blevo de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna godkända.

### § 7.

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1.

### § 8.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets memorial, nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bankoutskottets utlåtande nr 17, angående ifrågasatt utredning om beredande av pension åt den hos skogsvårdsstyrelserna anställda personal.

### § 9.

Lagutskottets härefter föredragna utlåtanden nr 19 och 20 blevo ånyo bordlagda.

### § 10.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herrar *Olsson* i Ramsta och *Jönsson* i Fridhill, nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95 A, med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften;

herrar *Lindman* och *E. A. Nilson* i Örebro, nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 88, med förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden;

herrar *Hallendorff* och *Kaijser*, nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, med förslag till ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen m. m.; samt

herr *Byström*, nr 350, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 121, angående pension åt förste maskinisten C. Johannesson Blom.

Dessa motioner bordlades på begäran.

### § 11.

Ordet lämnades härefter på begäran till

*Interpellation.*

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Samhällsordningarna fastslå visserligen, att varje stat äger att själv ordna sina inre angelägenheter. Instinktivt har från denna regel dock vid många tillfällen undantagits icke blott inre förtryck, som spritt sina verkningar även utåt, utan framför allt ett rättslöst åsidosättande av människors kroppsliga integritet. Negerslaveriets avskaffande blev därför i viss mån en internationell angelägenhet.

*Interpellation.*  
(Forts.)

Trots detta fortgår ännu ett annat slaveri i undertryckandet av nationaliteter. Men när även detta gått alltför långt, har värnandet om deras rätt icke kunnat undgå att framstå såsom en allmän mänsklig angelägenhet.

Ett exempel erbjuder 1878 års Berlinertraktats 61 artikel som påkallade reformer i Armenien samt skydd för invånarna mot kurder och tjerkesser. År 1902 påminde E. Bernstein i ett stort tal om denna sak och uppmanade tyska regeringen till ett energiskt ingripande. Även engelska och franska regeringarna ha fått erinringar. Ingenting har dock blivit gjort för att förverkliga traktaten.

Under tiden har det armeniska folkets meniga män, kvinnor och barn, skuldlösa offer för politiska förhållanden, fått bokstavligen vada i sitt eget blod. Många opartiska skildringar finnas tillgängliga och nyligen har den svenska allmänheten blivit i tillfälle att i en liten bok, benämnd »Blod och tårar», få en inblick i ännu rysligare saker, än världskriget vant oss vid. Tidigare grymheter inom Armenien förblekna mot det formliga utrotandet av armenierna, som pågått på senaste tider. Obeaktat av Europa har, heter det i den förenämnda skriften, ett gammalt ariskt, kristet folk blivit nedslaktat. Det gäller nu att från ytterligare mördande eller hungersdöd rädda några rester splittrade hopar, kringströdda icke blott inom utan även utom det av ryska armén för tillfället ockuperade området.

Det göres dock åtskilligt för de av kriget härjade europeiska områdena, och den civila befolkningen har där ett visst skydd i den internationella rättsordningen för krigföring. Men för den armeniska skuldlösa menigheten gives varken någon rätt och ej heller något medlidande utöver det, som hitintills otillräckligt kunnat lämnas den av en schweizisk hjälpkommitté och amerikanska bidragsgivare.

Mänsklighetsfrågorna måste nu göra sig påminta även de mitt ibland regeringssystemens hopplösa politik och tröstlösa förehavanden. Jag tillåter mig därför anhålla om andra kammarens tillstånd att få till utrikesministern framföra följande spörsmål:

Kan det möjligen förväntas, att regeringen ensam eller i förening med andra neutrala regeringar ville hos vederbörande, som kunna hava något inflytande på saken, lägga sig ut för den armeniska befolkningens rätt till skydd för sina liv, sin egendom och sin nationalitet?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

## § 12.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av vattenklosetter inom Serafimerlasarettet;

från bankoutskottet:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner rörande vissa pensioner, avsedda att utgå av trafikmedel;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med erläggande av ränta å statslån för järnvägsanläggning mellan Eksjö och Österbymo; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873; samt

från riksdagens kansli:

nr 42, angående åstadkommande av ändrade bestämmelser rörande vissa kyrkorådets åligganden i pastorat, bestående av mer än en församling; och

nr 44, angående meddelandet av viss föreskrift i fråga om krigsmans befordran eller transport till beställning å stat.

### § 13.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående val av särskilda deputerade jämlikt 54 § regeringsformen och 50 § riksdagsordningen;

nr 4, rörande lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 5, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postavgifter;

nr 6, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 7, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 8, angående skyldighet för penningförvaltande verk och inrättningar m. fl. att i vissa fall anlita riksbanken;

nr 9, angående viss ändring i gällande instruktion för statens ombud i enskilda järnvägsbolags revision;

nr 10, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor;

nr 11, angående utredning rörande ändring uti vissa bestämmelser angående rättgångsbiträde åt häktad; och

nr 12, angående viss nedsättning av sockerskatten.

### § 14.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 12, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 104 §§ i stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket m. m.;

nr 27, i anledning av väckt motion angående förhöjning av statsbidrag till innehavare av vissa odlingslägenheter och skogstorp;

nr 28, i anledning av väckta motioner om anslag till ersättning åt personer, vilka tillåtas fullgöra militärtjänstgöring såsom arbetare vid avverkning av ved å allmänna skogar; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av en statens industriella verksamhet för förädling av avkastningen från statsskogarna m. m.

### § 15.

Justerades protokollsutdrag.

### § 16.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

| herr |                                | under | 2 dagar | fr. o. m. | den 24 mars, |            |
|------|--------------------------------|-------|---------|-----------|--------------|------------|
|      | <i>Ekman</i>                   |       |         |           |              |            |
| »    | <i>Nilsson i Antnäs</i>        | »     | 10      | »         | »            | » 28 »     |
| »    | <i>Lindmark</i>                | »     | 10      | »         | »            | » 28 »     |
| »    | <i>Nilsson i Kabbarp</i>       | »     | 4       | »         | »            | » 24 »     |
| »    | <i>Sundström</i>               | »     | 7       | »         | »            | » 24 »     |
| »    | <i>Eronn</i>                   | »     | 14      | »         | »            | » 24 »     |
| »    | <i>Pettersson i Södertälje</i> | »     | 2       | »         | »            | » 27 »     |
| »    | <i>Månsson</i>                 | »     | 3       | »         | »            | » 25 » och |
| »    | <i>Nilsson i Tånga</i>         | »     | 7       | »         | »            | » 24 » .   |

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 5,47 e. m.

In fidem  
Per Cronvall.